

Tertium præceptum.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua, jumentum tuum, et advena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum et terram, et mare, et omnia, quæ in eis sunt, et requievit in die septimo: idcirco benedixit Dominus diei sabbati, et sanctificavit eum.

1. Hoc legis præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, recte, atque ordine præscribitur; est enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus: quoniam quem intimis sensibus pie colimus, fide, et spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile præstari possunt, certum tempus statutum est, quo ea commode effici queant.

2. Itaque cum hoc præceptum ejusmodi sit, ut fructum utilitatemque admirabilem afferat, maxime interest, Parochi summam in eo explicando diligentiam adhiberi; ad ejus autem inflammandum studium magnam vim habet primum illud præcepti verbum, Memento; nam quemadmodum fideles tale præceptum meminisse debent: sic Pastoris est, in eorum memoriam illud et monendo, et docendo sæpe redigere. Quantum vero fidelium referat, hoc præceptum colere, ex eo percipitur, quod, eo diligenter colendo, ad reliqua legis jussa servanda facilius adducentur. Cum enim inter cætera, quæ diebus festis præstare debent, necesse habeant, verbi Dei audiendi causa ad ecclesiam convenire: cum edocti fuerint divinas justificationes, illud etiam consequentur, ut ex toto corde custodiant legem Domini; quamobrem sæpissime sabbati celebritas, cultusque præcipitur in sacris litteris, ut in Exodo,¹ Levitico,² Deuteronomio,³ apud Isaiam,⁴ Jeremiam

¹ Ex. XVI. 23, XXXI, 13. — ² Lev. XIX. 3, XXIII, 3, XXVI, 2. — ³ Deut. V. 12, — ⁴ Is. LVI, 2, 4.

item,¹ et Ezechielem² prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de sabbati cultu traditum est præceptum. Monendi vero, et hortandi sunt Principes et Magistratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum, atque augendum pertinent, ecclesiæ Præsides auctoritate sua juvent, jubeantque populum, sacerdotum præceptis obtemperare.

QUOD autem ad hujus præcepti explanationem attinet, danda opera est, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc præceptum cum ceteris conveniat, quibusve differat ab eis; hoc enim pacto causam ille, rationemque cognoscet, quare non sabbatum, sed diem Dominicum colamus, sanctumque habeamus.

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi præcepta naturalia sunt, et perpetua, neque mutari ulla ratione possunt; quo factum est, ut, quamvis lex Moysis abrogata sit, omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus Christianus servet; quod ideo fit, non quia Moyses ita jusserit, sed quod naturæ conveniunt, cujus vi homines ad illa servanda impelluntur. Hoc autem de sabbati cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum, et constans est, sed mutabile; neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale, quoniam non a natura ad id docti aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio externum cultum Deo tribuamus: sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus a Pharaonis est servitute liberatus, diem sabbati coluit. Tempus autem, quo sabbati cultus tollendus erat, illud idem est, quo ceteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi; nam cum illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis, et veritatis; illud utique necesse erat, ut lucis ac veritatis, quæ Jesus Christus est, adventu removerentur; qua de re sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit, cum Mosaici ritus cultores reprehenderet: Dies observatis, et menses, et tempora, et annos: timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.³ In quam etiam sententiam scripsit ad Colossenses.⁴ Et hæc de differentia.

3. Ostendenda hujus præcepti cum ceteris convenientia et differentia ab eis:

quod pertinet ad tempus, est positivum, et a ceteris differt quæ sunt naturalia;

¹ Hier. XVII, 21. — ² Ez. XX, 12, — ³ Gal. IV. 10. — ⁴ Col. II. 16.

quod vero spectat ad ipsum cultum et religionem, in natura fundatur, et cum ceteris convenit.

Convenit autem hoc præceptum cum reliquis, non ritu, et cæremoniis, sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque jus attineat; nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, a naturæ jure existit; cum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur; cujus rei argumento est, quod apud omnes nationes stas quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus, ac divinis obeundis erant consecratæ; est enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus necessariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, et aliis ejusmodi rebus; et quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum est, ut menti aliquid etiam temporis concederet, quo in Dei contemplatione sese reficeret; atque ita cum aliqua temporis pars esse debeat, quo res divinæ colantur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sane ad morum præcepta pertinet; quam ob causam Apostoli ex illis septem diebus eum, qui primus est, ad divinum cultum consecrare statuerunt, quem Dominicum diem dixere; nam et sanctus Joannes in Apocalypsi, Dominici diei meminit;¹ et Apostolus per unam Sabbati, quæ est dies Dominicus,² ut sanctus Chrysostomus interpretatur,³ collectas fieri jubet: ut intelligamus, jam tum in Ecclesia diem Dominicum sanctum habitum esse.

Quatuor præcepti partes.

JAM vero, ut sciant fideles, quid eo die agere, a quibusve actionibus abstinere debeant, non alienum est, ut Parochus totum præceptum, quod in quatuor partes recte distribui potest, ad verbum diligenter interpretetur.

4. Memores esse jubemur:

quia præceptum est positivum, quia operibus heb-

ITAQUE primum generatim proponat, quid iis verbis præscribatur: Memento ut diem sabbati sanctifices; ob eam vero causam initio præcepti verbum illud, Memento, apposite additum est, quod hujus diei cultus ad cæremonias pertineat. Qua de re populus admonendus esse videbatur, cum naturæ lex, etsi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen, quo potissimum die fieri deberet, non præscripsit.

Præterea fideles docendi sunt, ex iis verbis modum et rationem colligi posse, qua in tota hebdomada opus facere

Apoc. I. 10. — ² I. Cor. XVI. 2. — ³ In h. l.

conveniat, ita scilicet, ut diem festum semper spectemus; quo die, cum actionum, et operum nostrorum Deo quasi reddenda ratio sit, ejusmodi opera efficiamus, necesse est, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut scriptum est,¹ in singulum sint, et in scrupulum cordis.

Postremo id docemur, quod certe animadvertere debemus, non defuturas scilicet occasiones, quamobrem nos hujus præcepti capiat oblivio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum, ludorumque studio, quibus plerumque ab hujus diei sancto, religiosoque cultu abducimur.

Sed jam ad id veniamus quod sabbati significatione demonstratur; sabbatum, hebraicum nomen, si latine interpretaris, cessatio dicitur; sabbatizare propterea cessare, et requiescere latino vocabulo appellatur; qua significatione factum est, ut sabbati nomine dies septimus diceretur, quoniam, absoluta, perfectaque mundi universitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requievit:² ita hunc diem in Exodo Dominus vocat.³ Postea vero non solum septimus hic dies sed ob ejus dignitatem ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est; in quem sensum Pharisæus apud sanctum Lucam dixit: Jejuno bis in sabbato.⁴ Atque hoc quidem de sabbati significatione.

Sanctificatio autem sabbati sacris in litteris cessatio est, quæ sit a corporis laboribus, et a negotiis, ut aperte ostendunt hæc, quæ sequuntur, præcepti verba: Non operaberis; neque vero id solum significat, (aliter enim satis fuisset dicere in Deuteronomio: Observa diem sabbati⁵) sed cum in eodem loco addatur: Ut sanctifices eum, hoc verbo ostenditur, sabbati diem religiosum esse, divinisque actionibus, et sanctis rerum officiis consecratum. Itaque diem sabbati tum plene, et perfecte celebramus, cum pietatis, et religionis officia Deo præstamus; hocque plane sabbatum est, quod Isaias delicatum appellat:⁶ quoniam festi dies sunt veluti deliciae Domini, et piorum hominum. Quare si religioso huic sanctoque sabbati cultui, misericordiæ adjunguntur opera, certe maxima sunt, et multa præmia, quæ eodem capite nobis proponuntur.⁷

¹ 1. Reg. XXV, 31. — ² Gen. II, 3. — ³ Ex. XX, 8. — ⁴ Luc. XVIII, 12. — ⁵ Deut. V, 12. — ⁶ Is. LVIII, 13. — ⁷ Is. LVIII, 6.

domade dies festus spectandus est;

quia frequentes occasiones negligentie.

Sabbatum latine est cessatio.

sabbati sanctificatio implicat cessationem a laboribus corporis, et pietatis ac religionis exercitium.

Itaque verus ac proprius hujus præcepti sensus eo spectat, ut homo et animo et corpore in eam curam incumbat, ut statuto aliquo tempore, a negotiis, corporisque laboribus feriat, Deum pie colat, ac veneretur.

5. ALTERA vero præcepti parte demonstratur, diem septimum Dei cultui divinitus dicatum esse; nam ita scriptum est : Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum domini Dei tui est; quæ verba ad eam sententiam referuntur, ut sabbatum Domino consecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus signum esse quietis Domini. Hic vero dies divino cultui dicatus est, quia rudi populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitrato suo diligendi, ne forte Ægyptiorum sacra imitaretur.

Electio diei septimi in cultum mysteriis plena; est enim signum: sanctificationis ipsorum hominum, creationis,

Itaque e septem diebus, ultimus ad Deum colendum delectus est; quæ quidem res plena mysterii est. Quare Dominus in Exodo,¹ et apud Ezechielem² signum vocat: Videte, ille inquit, ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me et vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. Itaque signum fuit, quod indicabat homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem præbere, cum diem etiam videamus ei dicatum esse: siquidem ille dies sanctus est, quod tum præcipue sanctitatem, et religionem homines colere debeant. Deinde signum est, et quasi monumentum conditæ hujus admirandæ universitatis. Signum præterea fuit Israelitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio a durissimo Ægyptiæ servitutis jugo salutos ac liberatos esse meminissent: id quod Dominus ostendit illis verbis: Memento, quod et ipse servieris in Ægypto, et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti et brachio extento, Idcirco præcepit tibi, ut observares diem sabbati.³ Est signum item cum spiritualis, tum cælestis sabbati. Spirituale autem sabbatum in sancta quadam et mystica quiete consistit: nimirum, cum vetus homo Christo consepultus,⁴ ad vitam renovatur, atque in iis actionibus, quæ Christianæ

liberationis a servitute Ægyptiæ,

renovationis christi-

¹ Ex. XXXI, 13. — ² Ez. XX. 12. — ³ Deut. V. 15. — ⁴ Rom. VI, 4.

pietati conveniunt studiose se exercet; debent enim, qui aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, ut filii lucis ambulare in omni bonitate, justitia et veritate, neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.¹ Cæleste vero sabbatum est (ut ait D. Cyrillus² eum locum Apostoli tractans: relinquitur ergo sabbatismus populo Dei³) illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viventes fruemur, peccato radicitus extirpato, secundum illud: Non erit ibi leo, et prava bestia non ascendet per eam, sed erit ibi via pura, et via sancta vocabitur:⁴ omnia enim bona in visione Dei mens sanctorum adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, et a Pastore incitandi: Festinemus ergo ingredi in illam requiem.⁵

Præter diem septimum habebat populus Judæus alios etiam festos, et sacros dies divina lege constitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renovaretur.

Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei sabbati cultus, et celebritas in Dominicum transferretur diem; nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit: sic Redemptoris nostri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ eo die fuit, e tenebris ad lucem vita nostra revocata est; unde et Dominicum diem Apostoli dici voluerunt. Solem nem præterea hunc diem esse in sacris litteris animadvertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit; quod Spiritus sanctus Apostolis datus sit.

Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio, et consequentibus deinde temporibus Apostoli, et sancti Patres nostri instituerunt, ut pie et sancte Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob redemptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt, deinde qui sanctissimæ Virgini Matri, tum vero Apostolis, ac Martyribus, ceterisque Sanctis cum Christo regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas et potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur.

Et quoniam ad hoc præceptum servandum, magnam vim ea ipsius pars habet, quæ illis verbis expressa est: Sex diebus operaberis; septimus autem dies sabbatum Dei est:

fruitionis beatificæ.

6. *Sabbati cultus in Dominicum dierum translatus ob resurrectionis memoriam, mundi creationem, effusionem spiritus sancti.*

Labor commendatur.

¹ Ephes. V. 8. — ² S. Cyril. Al. In Joan. lib. IV. c. 6. — ³ Heb. IV, 9. — ⁴ Isa. XXXV, 9. — ⁵ Heb. IV. 11.

Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi potest, fideles hortandos esse, ne otiosi et desides vitam traducant; sed potius Apostolicæ vocis memores, negotium suum quisque agat, et operetur manibus suis, sicut ab eo præceptum fuerat.¹ Præterea hoc præcepto illud Dominus jubet, ut sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agive oporteat, in diem festum rejiciatur, atque ita animus a rerum divinarum cura, studioque avocetur.

7.
Die dominico promittuntur opera quæ a cultu divino impediunt:

TERTIA deinde præcepti pars explicanda est, quæ quodam modo describit, qua ratione sabbati diem colere debeamus; præcipue autem explicat, quid illo die facere prohibemur; quare inquit Dominus: Non facies omne opus in eo tu, et filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua, jumentum tuum, et advena, qui est intra portas tuas. Quibus verbis ad id primum instituimur, ut, quæcumque divinum cultum impedire possunt, omnino vitemus: facile enim perspicitur potest omne servilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura aut turpe, aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit; quo magis peccata a fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum a divinarum rerum studio avocant, sed nos a Dei amore prorsus sejungunt.

minime ea quæ ad ipsum cultum spectant vel alias necessaria sunt.

Non tamen eæ actiones, neque ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiam si servilia sint, ut altare instruere; templa alicujus festi diei causa ornare, et reliqua hujus generis; ideoque a Domino dictum est: Sacerdotes in templo sabbatum violare, et sine crimine esse.² Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi existimandum est, quorum jactura facienda sit, si die festo præmittantur, quemadmodum sacris etiam Canonibus permissum est. Multa alia Dominus in evangelio festis diebus fieri posse declaravit, quæ facile Parochus apud sancto Matthæum et Joannem observabit; sed ut nulla res præmitteretur, cujus actione hic sabbati cultus impediretur, facta est jumentum mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quo minus sabbatum diem colant: si enim die sabbati

¹ 1. Thess. IV. 11; Eph. IV, 28. — ² Matt. XII, 5.

alicui operis actioni jumentum usus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat; itaque solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adjuvat; eo autem die nemini opus facere licet; ergo neque jumentum, quorum opera ad id homines utuntur. Itaque hujus præcepti lex eo etiam spectat, ut si jumentorum laboribus homines parcere Deus vult, eo certe magis ipsi cavere debeant, ne inhumani sint in eos, quorum opera, atque industria utuntur.

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Christiani homines diebus festis se exercere debeant. Illæ vero ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco sincera, piaque animi attentione sacrosanctæ Missæ sacrificio intersimus: divina Ecclesiæ sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus; nihil vero est, quod opportunius aut melius a Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua sacerdotibus sæpe confiteantur; ad quam rem perficiendam, poterit Parochus populum adhortari, sumpta hujus probandæ rei ratione, et copia ex iis, quæ de poenitentia iacramento suo loco tradita, ac præcepta sunt. Neque solum ad hoc sacramentum populum excitabit, sed sedulo etiam atque etiam ad illud adhortabitur, ut sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum crebro percipiant. Attente præterea, diligenterque sacra concio fidelibus audienda est; nihil enim minus ferendum est, neque tam profecto indignum, quam Christi verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, atque studium fidelium in precibus, divinisque laudibus frequens esse debet, præcipuaque ejusdem cura, ut quæ ad Christianæ vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscat, seduloque se exercent in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus, et egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent, pie consolando; nam ut est apud sanctum Jacobum: Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem, hæc est, visitare pupillos, et viduas in tribulatione eorum.¹

8.
Præcipiuntur vel commendantur: Missæ auditio, sacramentorum frequentatio, confessio peccatorum,

communio,

verbi Dei auditio,

oratio et laudes divinæ,

opera misericordie.

¹ Jac. I, 27.

9. EX his, quæ dicta sunt, facile erit colligere, quæ contra hujus præcepti regulam committuntur.

*Quarta
præcepti
pars.*

10. PAROCHI vero officium in eo item esse debet, ut certos quosdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta sumat, quibus populo illud maxime persuadeatur, ut hujus præcepti legem summo studio, accurataque diligentia servet.

*Inculcan-
da moti-
va præ-
ceptum
observan-
di :*

*conve-
nientia*

Ad hoc plurimum valet, ut populus scilicet intelligat, ac plane perspiciat, quam justum, et rationi consentaneum sit, nos certos quosdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, a quo summa et innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus, et veneremur; si enim jussisset nos quotidie sibi religionis cultum tribuere, nonne pro suis erga nos beneficiis, quæ maxima et infinita sunt, omnis opera danda esset, ut prompto alacrique animo, ejus dicto audientes essemus? Nunc vero, paucis ad ejus cultum institutis diebus, non est cur nos negligentes atque difficiles in ejus officii functione simus, quod sine gravissima culpa prætermittere non possumus.

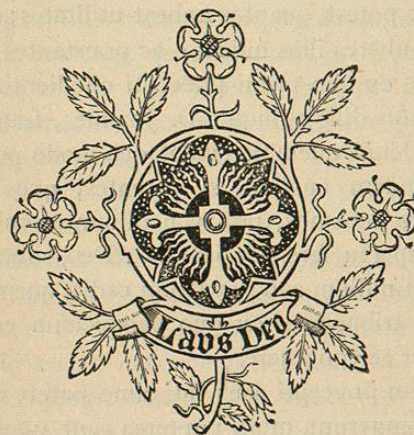
*honestas
et utilitas,*

Demonstret deinde Parochus, quanta hujus præcepti virtus sit, cum ii, qui illud recte servaverint, in conspectu Dei esse, cum eoque colloqui videantur; nam et precibus faciendis Dei majestatem contemplamur, et cum eo colloquimur: et concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures nostras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie, sancteque concionantur; tum in altaris sacrificio præsentem Christum dominum adoramus.

sanctio.

Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc præceptum servant diligenter: qui vero hanc legem omnino negligunt, ii, cum Deo, et Ecclesiæ non obediunt, neque ejus præceptum audiunt, et Dei et sanctarum legum hostes sunt: quod animadverti potest ex eo, quod præceptum hoc ejusmodi est, ut nullo labore servari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis a terrenis curis liberos esse jubeat, magnæ temeritatis indicium est, hujus præcepti legem recusare; exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit, qui illud violarunt, ut ex libro

Numerorum licet intelligere.¹ Ne igitur in hanc Dei offensio- nem incidamus, operæ pretium erit, sæpe illud verbum, MEMENTO, cogitatione repetere, magnasque illas utilitates, et commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi supra declaratum est, et multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus et diligens Pastor, ut occasio- nis ratio postulabit, copiose, lateque persequi poterit.

¹ Num. XV, 32.
CAT. TRID. — 21